

Príznakové jazykové prostriedky v politickom diskurze na Slovensku: so zreteľom na expresívne lexikálne jednotky v oficiálnej komunikácii slovenských politikov

*Symptomatic linguistic means in political discourse
in Slovakia: with regard to expressive vocabulary
in the official communication of Slovak politicians*

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112496.30-43>

Lukáš Švajlenin

Filozofická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

Abstrakt

Expresívne jazykové prostriedky sú súčasťou bežného komunikačného priestoru. Síce sa pokladajú za spisovné prostriedky nášho jazykového prejavu, ich používanie nemá byť ľubovoľné – ak sa expresívne jazykové prostriedky použijú v komunikácii, mali by plniť istú funkciu. Na základe pozorovania je vnímateľné využívanie expresívneho jazyka aj v oficiálnych vyjadreniach slovenských politikov. Cieľom predkladaného príspevku je analyzovanie príznakových jazykových prostriedkov (expresívnej lexiky) v rámci politicko-diskusných relácií na osi spisovnosti vs. nespisovnosti (sociokomunikačný priestor).

Kľúčové slová: *Expresívny jazyk. Politika. Politická diskusia. Slovenskí politici.*

Abstract

Expressive linguistic means are part of everyday communication. Although they are considered standard means of linguistic expression, their use should not be arbitrary – if they are used in communication, they should fulfill a certain function. Based on our observations, I have found that the use of expressive language can also be found in the official statements of Slovak politicians. The aim of this paper is to examine expressive linguistic means in political discussion programs on the axis of standard vs. non-standard language (sociocommunicative space).

Keywords: *Expressive language. Politics. Political discussion. Slovak politicians.*

Úvod

Základným cieľom predkladanej štúdie je skúmanie prítomnosti jazykovej expresivity ako sociokomunikačného aspektu v priestore slovenskej politiky, a to prostredníctvom verejných politických diskusií. Na materiáli politicko-publicistických diskusných relácií sa pozriem na to, akým spôsobom využívajú slovenskí politici lexikálne príznakové (expresívne) výrazy. Touto štúdiou nadväzujem na už existujúce výskumy T. Rončákovej (Rončáková 2022; Rončáková – Kaščáková 2023; Rončáková 2025a; Rončáková 2025b; Rončáková 2025c), zároveň je aj pokračovaním môjho predošlého príspevku, publikovaného v prvom zväzku tohto konferenčného zborníka (*De)polarizácia na Slovenku I* (Švajlenin 2025). Avšak tentokrát sa pozriem na jazykovú expresivitu nie z hľadiska funkcie používania, ale čisto z lexikálnej roviny, so záujmom postrehnúť sociokomunikačný charakter stratifikácie národného jazyka (t. j. lexikálne príznakové jednotky zo spisovnej vs. štandardnej, subštandardnej variety).

Sociokomunikačná perspektíva (sociálna rola vo vzťahu k politickému reprezentantovi a jazykovému prejavu)

Zo sociokomunikačnej jazykovej pozície môžeme hovoriť, že „zmyslom komunikačných aktivít používateľov jazyka je taká efektívnosť komunikácie, ktorá smeruje k primárnemu naplneniu ich sociálnych (teda aj komunikačných) cieľov a potrieb“ (Kralčák 2008, s. 279).

Sociálna rola predstavuje istý očakávaný spôsob chovania jedinca, ktorý je viazaný na určitý sociálny status. Zo sociálno-psychologického vymedzenia predstavuje sociálna rola prijaté pravidlá jednania, sprostredkováva sa vzťah medzi uskutočnenými činnosťami jedinca a ich vymedzením na individuálne platné normy. Sociálne role tvoria základ odindividualizovania a prenosnosti noriem. V interakcii fungujú ako kolektívne schémy konania, ktoré umožňujú jeho anticipáciu a reciprocitu (porov. Vláčil, online).

Sociálne role reprezentujú základné jednotky organizácií a inštitúcií. Identifikujú činnosti a vzťahy, vymedzujú sociálne kategórie a sú tak indikátorom skupinovej príslušnosti. Zaistujú praktickú aplikáciu noriem v určitom sektore chovania a svojou nadosobnou platnosťou umožňujú kontinuitné plnenia organizačných funkcií aj pri výmene ich nositeľov. Sociálne role majú funkcie fixačné a operatív-

ne umožňujúce inštrumentálne, expresívne a integratívne riešenie problémov (Vláčil, online).

Politici sú rovnako určitá sociálna rola, reprezentujúca štátne záujmy. R. Tóth o politických reprezentantoch hovorí, že je to „súhrn osobností, ktoré majú vplyv na politický život.“ (Tóth 1994, s. 86). Politici sú súčasťou straníckej politickej skupiny – t. j. politických strán, ktoré utvárajú „systém riadených funkcií“ (Tóth 1994, s. 89), v rámci ktorých majú jednotliví členovia rôzne funkcie. Ide najmä o (1) vnútrostranícke formovanie (títo členovia riešia problémy strany, nie sú zväčša v rámci spoločnosti známi – pre spoločnosť sú skôr anonymní), (2) vystupovanie navonok politickej strany, politici tvoria politiku, s ktorou sa snažia získať dôveru voličov. V rámci druhej funkcie sa politická reprezentácia snaží politickú stranu dostať do štátnej politiky (porov. Tóth 1994, s. 89), prípadne si túto pozíciu udržať. To znamená, že skupina politických činiteľov zastupujúci politickú stranu navonok sa stávajú aktérmi verejného, mediálneho prezentovania.

Z jazykového hľadiska E. Kralčák hovorí, že sociálne roly, a rovnako tak aj normy správania majú dve podoby: formálne a neformálne. Tieto dve podoby „sú vyjadrením charakteru používaných výrazových prostriedkov v bežnej komunikácii a vyplávajú zo vzťahu ku komunikačnej udalosti, k textu, k recipientovi a ku kodifikovanej norme“ (Kralčák 2008, s. 279 – 280).

Výrazové prostriedky		verbálne správanie	
		formálne	neformálne
vo vzťahu	ku komunikačnej udalosti	oficiálnosť	neoficiálnosť
	k textu	kultivovanosť	prírodnosť
	k recipientovi	strojenosť	spontánnosť
	ku kodifikovanej norme	dôslednosť	uvolnenosť

Tabuľka č. 1 Sociokomunikačná (vertikálna) diferenciácia národného jazyka [zdroj: Kralčák 2008, s. 280]

„Tieto ukazovatele (...) nie sú všetky pevne viazané na daný typ správania. Je samozrejmé, že napr. i neoficiálny jazykový prejav môže vykazovať známky strojenosti alebo oficiálny prejav môže byť vo svojich výrazových prostriedkoch prirodzený. Uvedené ukazovatele teda predstavujú špecifikáciu na rovine výrazu, ktorá odráža prevládajúce, typické charakteristiky dvoch základných typov rečového správania – formálneho a neformálneho“ (Kralčák 2008, s. 280).

K otázke expresívnych jazykových prostriedkov

Expresivita ako jazykový jav predstavuje významový komponent jazykového prostriedku, v ktorej expedient prejavuje svoju osobnosť. Pri expresívnosti dochádza k „uplatneniu subjektívneho vzťahu ku skutočnosti v širšom zmysle slova, o prejav (...) cel[ej] stupnic[ej] psychických stavov – od najsilnejších emócií až po najmenší intelektuálny výraz osobnosti“ (Mistrík 1965, s. 85). Expresívne lexikálne jednotky nesú vecný význam, navrstvujúci sa na expresívny príznak, a ten dovoľuje expedientovi realizovať v jazykovom komunikáte subjektívne stanovisko (Findra 2013, s. 104).

Expresivita predstavuje prejav osobnosti, a tento prejav sa v komunikáte deje za pomoci expresívneho výrazu, štýlémy, lexikálnych prostriedkov, ale aj syntaktickými konštrukciami (t. j. nositeľom expresivity je slovo, veta, širší kontext), čím sa navodzuje subjektívny postoj k realite. Pri individuálnej expresivite si možno všimnúť kinetické, melodické a afektívne stránky jazykového prejavu z čoho vyplýva, že na to, aby sme mohli expresivitu vnímať v jej najaktuálnejšej sémantickej podobe je potrebná aktuálnosť, pretože expresivita vychádza zo širokého (súčasného) kontextu – autor vkladá túto aktuálnosť do jedinečnej situácie (porov. Schnek 1956, s. 72).

Vznik expresívneho pomenovania má dva činitele: 1. *obsahovú – významovú – stránku určitej mimojazykovej skutočnosti* a 2. *subjektívnu stránku pomenovávateľa*, ktorý mimojazykovú skutočnosť pomenúva. Druhý činiteľ je rozhodujúci a nevyhnutný pri vzniku expresívneho jazykového výrazu. Obsahová stránka sa však pri vzniku expresívneho prejavu nemusí nutne vyskytnúť, a ak sa vyskytuje, tak vždy popri subjektívnej stránke, nikdy nie sama (Schnek 1956, s. 73 – 75).

Z lexikálneho hľadiska, na základe diferencovania českým lingvistom J. Zimom, možno jazykovú expresivitu diferencovať na dva typy: (1) *inherentná*, (2) *adherentná*. Pri inherentnej expresivite možno hovoriť, že expresívnosť je trvalým, neodlúčiteľným príznakom danej lexikálnej jednotky. Adherentné expresívne slová vo všeobecnosti nevykazujú expresívnosť, lexikálna jednotka sa zaraďuje k bezpríznačným/neutrálnym, avšak v istom kontexte táto bezpríznačková lexikálna jednotka môže nadobudnúť príznak expresívnosti (Zima 1961, s. 11).

Expedient komunikátu môže síce svoj prejav osviežiť emocionálnymi (prejav citov) a expresívnymi (prejav osobnosti) výrazmi, avšak platí, že ak ich využívame v komunikáte, tak sa môže pociťovať ako „štylistická deformácia, resp. anomália“ (Horváth 2016, s. 103). Expre-

sívne lexikálne jednotky nie sú nespisovné, ale „vo verejnom oficiálnom prostredí, v slušnej spoločnosti, kde treba dodržať zásady spoločenskej vhodnosti vyjadrovania (spoločenskú normu), ich totiž nemožno používať“ (Findra 2013, s. 104) bez funkcie a „v konečnom dôsledku je až na adresátovi, či zhodnotí použitý expresívny výraz (...) ako vhodný, resp. funkčný alebo nevhodný a defektný“ (Horváth 2016, s. 103).

Potrebné si je uvedomovať, že expresivita nie je čisto jazykovou kategóriou, ale ide o psychologicko-sociálnu kategóriu.

Na margo využívanie expresívnych (ale tiež aj nespisovných) prostriedkov v televíznych debatách I. Bozděchová konštatuje, že ich možno vnímať ako vyjadrovanie pragmatických významov, ktoré sú v televíznych debatách rovnako podstatné ako denotačné významy. Expresívne prostriedky mnohokrát vyjadrujú hodnotiaci postoj hovoriaceho, a to ako k téme, t. j. k obsahu, tak aj k ich účastníkom (vrátane diskutujúceho). I. Bozděchová tvrdí, že vzhľadom na spoločenskú situáciu a „nálade“ sú prevažne postoje skôr negatívne, nie zriedka ironické, ba až útočné (Bozděchová 2003, s. 169 – 170).

Metodológia výskumu

Štúdia predstavuje parciálne skúmanie jazykovej expresivity v slovenskom politickom diskurze, tiež aj k tzv. kultúrnej vojne (o tom pozri štúdie T. Rončákovskej 2022, 2023, 2025a, 2025c), prebiehajúcej medzi liberálnymi a konzervatívnymi politickými reprezentantmi prostredníctvom mediálnej komunikačnej sféry.

S využitím kvalitatívnej – semioticko-diskurzívnej – obsahovej analýzy¹ sa pokúsím o *identifikáciu jazykových expresívnych lexikálnych prostriedkov v prejavoch slovenských politických reprezentantov v rámci publicisticko-politických diskusií*. Expresivitu budem skúmať nielen koncentrovane na lexikálnu jednotku, ale pozornosť upriamim aj na sociokontext, t. j. na celý, resp. čiastkový výrok politika, v ktorom sa nachádza expresívna jednotka.

Výskum pokrýva obdobie novembra 2025. November v roku 2025 sa v politických diskusiách zameriaval na vyhrotené aspekty politického života na Slovensku (ale aj v zahraničí), ako je možné vidieť v tematickej rovine jednotlivých využitých publicisticko-politických diskusií (pozri tab. 2).

¹ Kvantitatívnu formu obsahovej analýzy vo výskume nebudem využívať, vzhľadom na to, že ma zaujíma využívanie expresívneho príznaku v konkrétnej výpovedi a nie ich kvantitatívny výskyt.

Výskumnú vzorku (tab. 2), ktorá poslúžila na rozbor jazykovej expresivity v prejave slovenských politikov, som získal z politickej relácie *V politike*. V *politike* je jedna z troch² reprezentantov publicisticko-politických diskusných relácií v slovenských médiách; je vysielaná na neverejnoprávnej, t. j. súkromnej, televízii TA3, prináša „prehľad najdôležitejších tém, ktoré sa udiali na“ slovenskej „politickej scéne“. Ako prezentujú na svojej internetovej stránke, od politikov žiadajú „jasné odpovede“ a konfrontujú politikov cez „ich sľuby s realitou“ a „poukazuje na ich činy a skutky“ (V politike 2024, online).

Médium	Relácia	Dátum odvysielania	Téma
TA3	V politike	2. 11. 2025	Žilinka žiada zmeny pre mladé krádeže / Položia nás emisné povolenky? / Hazard, haciendy a 2 roky vlády
		9. 11. 2025	Huliakove vyhrážky kvôli hazardu / Krádeže, tender, koalíčná rada / Ako má vyzerat spolupráca KDH-liberáli
		16. 11. 2025	Kmec v demisii, Eštok v exekúcii / Slovensko raj daňových podvodov? / Lajčák vysvetľuje maily s Epsteinom / Krieda, november, čo plánuje opozícia?
		23. 11. 2025	Smer vyrukoval proti úradu aj Žilinkovi / Hlas nechce byť v koalícii handra / Brusel má problém s našou ústavou / Fico: Podporuje Trumpa
		30. 11. 2025	PS hodilo Benešovými dekrétmi rozbušku / Nepohodný úrad, expresná rýchlosť / Budeme uznávať homosexuálne náboženstvá?

Tabuľka č. 2. Výskumná vzorka [zdroj: vlastné vypracovanie autora]

Výskumné zistenia

V rámci jednotlivých diskusií, v celej vzorke (n=5), nachádzam využívanie príznakových, expresívnych lexikálnych jednotiek na úrovni rôznych stratifikačných variet národného jazyka (spisovná, štandardná, subštandardná). Politickí reprezentanti používajú tieto príznakové lexikálne jednotky, prípadne výrazy v rôznych situáciách a funkciách (o funkciách používania expresívnych výrazov pozri bližšie Švajlenin 2025). V rámci výskumu si rozdelím príznakové slová/výrazy vo vzťahu k formálnemu verbálnemu správaniu (spisovné varianty) a neformálnemu verbálnemu správaniu (nespisovné varianty, t. j. hovorové – štandardné, subštandardné formy). Rovnako ma bude

² Ak hovorím o troch, myslím aj diskusnú reláciu *Na telo* (Markíza) a diskusnú reláciu *O 5 minút 12* (STVR). Výber konkrétnej, jednej diskusnej relácie je náhodný, pretože všetky tri politické diskusné relácie majú takmer totožnú formu – jediným rozdielom je, že *Na telo* a *V politike* sú prezentované na neverejných (súkromných) televíziách a *O 5 minút 12* vo verejnej televízii.

zaujímať aj to, či tieto príznakové expresívne lexikálne jednotky boli použité v kontexte tzv. kultúrnej vojny.

Na rovine formálneho verbálneho správania, to znamená, že boli využité také lexikálneho prostriedky, ktoré zaraďujeme do spisovnej podoby národného jazyka, sa pomerne často používali s rolou príznaku adherentné expresívne výrazy, deminutíva alebo frazémy.

R. Takáč (Smer-SD) v nižšie prezentovanom úryvku reaguje na vyjadrenie T. Stohlovej (PS): „*Vaši primátori Valo a Hatas, **vaši progresívni primátori** si spravia tlačovú konferenciu. Na tú tlačovú konferenciu prídu **vaše denníčky**: Denník N, **SMEčko**, Aktuality, ktorí k tomu napíšu presné články, presne tak, aby to vyhovovalo Vám. Snažíte sa vytvárať nejaký dojem vo širokej verejnosti. No, a samozrejme, potom bezpochyby vy citujete, presne to, čo vám napíše Denník N*“³ (V politike 2025a, online; boldom vyznačil L. Š.). V tomto výroku vidíme využívanie príznakových expresívnych výrazov na rovine spisovného jazyka, pretože zámeno *vaši* a lexikálna jednotka *progresívni* na seba berú príznak v kontexte, tzn. že ide o formu adherentnej expresívnosti. Vo výroku R. Takáča možno sledovať aj deminutívne podoby, ktoré na seba berú rovnako rolu jazykového príznaku (*denník* – *denníček*, *SMEčko* – *SME*). V Takáčovej výpovedi môžeme sledovať princíp kultúrnej (politickej) vojny a rovnako aj aplikovanie sociálno-rolovej pozície politického reprezentanta. Snaží sa ukázať diskutujúcu protistranu ako niekoho, kto hrá alibistické „hry“ – predstavovať verejnosti len určitú „pravdu“, aby tak vytvorili istý efekt na voličov: jednak tým politik (R. Takáč) prezentuje svoj názor (svoj individuálny postoj) na protistranu, jednak tým dáva signál voličom, že jeho strana je „tá lepšia“, než *Progresívne Slovensko* – ohlasuje *Smer-SD* v lepšom svetle.⁴ Okrem toho prezentuje v negatívnom svetle aj médiá, pretože o *Denníku N*, *SME* a *Aktualitách* hovorí ako o médiách, ktoré netvoría nezávislú, ale naopak závislú (t. j. podpornú) žurnalistiku v prospech *Progresívneho Slovenska*.

³ Všetky citácie politických reprezentantov sú prepisom z hovorenej do písomnej formy. Vo všetkých zachovávam absolútne znenie, t. j. aj odchýlenia sa od jazykovej normy.

⁴ Podobný spôsob kreovania príznakových expresívnych lexikálnych jednotiek v podobe kultúrnej vojny (t. j. politická strana proti politickej strane) môžeme vidieť aj v inom Takáčovom výroku: „*Takže, Progresívne Slovensko, vážení občania, vám hovorím, (...) bude to iba 280 eur navyše, kvôli nezmyslom **grindyláčkym*** [Green Deal, pozn. L. Š.] z *Progresívneho Slovenska*. Zaplatíte, vy všetci, od budúceho roka kvôli *Progresívnemu Slovensku*“ (V politike 2025a, online; boldom vyznačil L. Š.).

Vo výpovedi: „**Rozdúchavate** tu národné vášne, pretože ste jedna **bezobsažná strana**“ (V politike 2025d, online; boldom vyznačil L. Š.), vidíme použité lexikálne jednotky zo spisovného diapazónu národného jazyka, avšak jedna je inherentná expresívna jednotka (*rozduchavate*) a druhá adherentná expresívna jednotka (*bezobsažná*). Podobne ako v prechádzajúcom prípade, aj tu ide o ukážku príznakových slov na adresu *Progresívneho Slovenska* – T. Taraba (nom. SNS) využíva tento výrok, tak ako R. Takáč, vo funkcii negatívne znázorňovať diskutujúcu protistranu. Lexikálna jednotka *bezobsažný* vo význame prázdny, vyprázdnený, nemajúc myšlienkovú náplň (porov. Buzássyová K. a kol., 2006, online) je použitá v negatívnom zmysle v snahe prezentovať stranu *Progresívne Slovensko* ako nežiaducu, ničím podstatným neprospievajúcu Slovensku. Slovo *bezobsažný*, ktoré je spisovné, nepríznakové, získava v kontexte expresívny príznak. Taraba ďalej pomenúva predmetnú politickú stranu ako **iredentistickú** „*Takže ste iredentistická strana, ktorá otvorila tému len preto, aby ste rozoštváli Maďarsko (a, doplnil L. Š.) Slovensko*“ (V politike 2025d, online; boldom vyznačil L. Š.). Politickú stranu označuje za iredentistickú kvôli problematike používania Bešeňových dekrétov v praxi. Iredentizmus označuje nacionálne orientované hnutia, snažiace sa „pripojiť k určitému národnému štátu územie s národnostnou menšinou rovnakého pôvodu, žijúcou v inom štáte“ (Piaček – Kravčík 1999, online). *Progresívne Slovensko* k ničomu takému, pokiaľ je známe, neinklinuje, čiže nejde o použitie slova v jeho sémanticky prísnom význame, ale ide o expresívny príznak signalizujúci podobné praktiky iredentistických hnutí, čím chce T. Taraba stranu opäť poškodiť pred očami verejnosti.

Využitie príznakových foriem môžeme vidieť aj vo výrazne kultivovaných jazykových prejavoch, napr.: „*A mimochodom, potom čo urobil [premiér Robert Fico, pozn. L. Š.] v piatok, a dúfam, že sa k tomu dostaneme, akým spôsobom ponížil a veľmi arogantným a nevyberaným spôsobom povedal študentom, že majú ísť bojovať na Ukrajinu, to je podľa mňa, **tiež na uterák***“ (V politike 2025c, online; boldom vyznačil L. Š.). V tomto prípade nachádzame idióm *na uterák*, často používané vo význame „*hodiť uterák do ringu*“ (frazologické jednotky tiež patria k jazykovej expresivite, pozri Findra 2004, s. 34) alebo z anglického „*throw in the towel*“ (*Dictionary Cambridge*, online) v zmysle vzdať boj. V politickom priestore tento výraz má vyjadriť kritiku, nespokojnosť alebo prezentovať odstúpenie z funkcie. Iným príkladom použitia nevýrazných, ale predsa príznakových výrazov

môže byť nasledujúci výrok: „*Pri týchto civilných žalobách a osobných sporoch súd má vykazovať, má urobiť určité dokazovanie, pretože, pokojne, ak by si títo kovboji vyžiadali, každý, po milión eur – tak ako sudca, ako mi záleží na spravodlivosti? Každému uznám milión eur?*“ (V politike 2025c, online; bodlom vyznačil L. Š.). M. Š. Eštok označuje za *kvbojov* vyšetrovateľov NKA, lexikálna jednotka *kovboj* nemá vo svojom primárnom význame príznak, v tomto prípade však kontextovo naberaá expresívnosť, t. j. ide o adherentné expresívne slovo.

Ďalším príkladom použitia expresívneho jazykového príznaku na rovine spisovného, avšak v tomto prípade aj subštandardnej variety jazyka možno vidieť vo výroku Andreja Danko (SNS) v otázke riešenia záchrankového tendra: „*Chcel som povedať, že ja ako **starý advokát**, ale áno, už môžem povedať, že ako advokát, som bol vydesený z tlačovej besedy pána generálneho prokurátora, pretože ak je pravda, že je to cyklácia nezákonnosti, že sa cyklovala nezákonnosť, tak to znamená (...), že tí ktorí uspeli v tendri, by mohli štát žalovať o obrovské peniaze. A to je **prúser**. Takže najprv musíme počkať na stanovisko generálneho prokurátora, ktoré musí minister zdravotníctva vysvetliť, pretože ja sa stále pýtam, kde je ten **fešák**, šéf záchranného systému [t. j. myslí na niekdajšieho šéfa OS ZZS SR Mariána Povolného, poznámka L. Š.], pre koho dnes robí a kde išiel pracovať, ktorý toto celé **spackať***“ (V politike 2025b, online; boldom vyznačil L. Š.). V celej Dankovej výpovedi je vnímateľné prelínanie formálneho a neformálneho verbálneho správania, ktoré je pre jeho vystupovanie na verejnosti ako politického reprezentanta symptomatické. V ukážke sa ukazujú príznakové inherentné (*prúser, spackať*), ako aj adherentné expresívne slová (*starý advokát, fešák*). Expresívne jednotky *prúser* a *spackať* patria do oblasti subštandardnej variety národného jazyka, dokonca v prípade *spackať* aj s príznakom pejoratívnosti, a vo formálnej, t. j. v kultivovanej spisovnej komunikácii by sa nemali používať. Na druhej strane lexikálna jednotka *fešák*, patriaca do oblasti hovorového (štandardná varieta) jazyka sa tu kreuje ako expresívne, príznakové slovo, pretože vo svojom bežnom význame (*pekný, urastený muž, elegantne oblečený muž*, porov. Buzássyová 2006, online) je nepríznakové. Spojením „*starý advokát*“ odkazuje Andrej Danko na svoju advokátsku prax, avšak vzhľadom na *Kauzu o rigoróznej práci Andreja Danko* naberaá v sociokomunikačnom priestore toto spojenie príznakový charakter, na druhej strane sa tu chce prezentovať Andrej Danko ako skúsený právnik. Sociologicko-komunikačný aspekt

problematického vnímania Dankovej advokátskej aspirácie dokazuje aj jeho vlastné zaváhanie („*ale áno, už môžem povedať, že ako advokát som...*“; boldom vyznačil L. Š.).

V rámci neformálneho verbálneho správania, nielen vo vzťahu k príznakovosti jazyka, si možno všimnúť ostrú diskusiu medzi Z. Mesterovou (PS) a T. Tarabom (nom. SNS), vyjadrujúci sa k otázke uznávania homosexuálnych manželstiev uzavretých v iných členských krajinách EU: T. Taraba hovorí „...*keď niektorý štát povie, že sa môžete aj so **zvieratkom** nejakým zosobášiť a že je to manželstvo*“. Preruší ho moderátor B. Kráľ – „*To je **pritiahnuté za vlasy***“. Po istej výmene názorov medzi T. Tarabom a Z. Mesterovou Taraba v problematike pokračuje: „*Teraz vám poviem to, že keď nejaký štát, pretože ešte pred desiatimi rokmi si tu nikto nevedel predstaviť, že budú tak **úchylní politici**, že budú rozprávať, že **72 pohlaví**, a že to budú tlačiť do škôl [prerušený Z. Mesterovou, pozn. L. Š.]; a že to budú tlačiť malým deťom do škôl (...), a vy si môžete **vyprosovať na lampárni** tieto veci [na adresu Z. Mesterovej, pozn. L. Š.], pretože je to súčasť vašej politiky, že **72 pohlaví** [prerušený Z. Mesterovou, pozn. L. Š.], Korčok nevie koľko je pohlaví... a teraz výsledok ktorý je, že ak si vy myslíte, že v nejakom cudzom štáte Európskej únie, si to niekto zlegitimizuje [naráža tu na vyššie spomenuté manželstvo so zvieratom, pozn. L. Š.] a nám to tu natlačí touto formou, tak práve k tomuto bola zmena tej ústavy“ (V politike 2025, online; boldom vyznačil L. Š.). V rozvášnenej diskusii, v ktorej sa diskutujúce protistrany neraz prerušujú je veľmi náročné sledovať nielen „niť“ výpovede, ale aj pre diskutéra ovládnuť svoje verbálne správanie. V tomto prípade vidíme výrazné neformálne verbálne správanie u oboch diskutujúcich strán – Tarabovo využívanie jazykových prostriedkov a celkového jazykového prejavu; u Mesterovej jej zasahovanie do reči diskutujúcej protistrany. Takéto prípady diskusie nie sú nebežné a sú súčasťou prevažnej väčšiny každej politickej diskusie, vrátane vzorky tejto štúdie.*

Z hľadiska príznakovosti v Tarabovom výroku je možné sledovať niekoľko expresívnych výrazov – napr. **úchylní politici**, kde substantívum **úchylní** naberaá príznakové expresívne označenie pre politikov podporujúci homosexuálne manželstvá, intersexualitu a vo všeobecnosti problematiku vnímania pohlavia; **72 pohlaví** – označenie, v sociokontexte súčasného mediálneho/verejného priestoru, na riešenie otázky intersexuality; a **vyprosovať na lampárni** v zmysle domáhať sa spravodlivosti (*Lampáreň* – niekdajšia relácia televízie

Markíza, zameraná na riešenie občiansko-právnych problémov). Vo všetkých troch použitých výrazoch je ich príznak podmienený kontextom, čiže ide o adherentné expresívne výrazy: naznačuje to aj, že jednotlivé lexikálne jednotky nie sú nespisovné, ale tým, že sú použité v danom kontexte je nutné ich zaradiť na rovinu neformálneho verbálneho správania, pretože sú neúčtivé voči určitej skupine ľudí.⁵ V tomto prípade, opäť, na pozadí vidíme aj otázku kultúrnej vojny medzi politickými stranami: *úchylní politici*, ktorí sa majú *vyprosovať na lampárni*, sú samozrejme, výroky namierené na *Progresívne Slovensko*, ktorého členka je diskutujúca protistrana.

Inou ukážkou neformálneho príznakového verbálneho správania je výrok A. Danka „(...) *vidím tie úškrnky* (...). *Počúvajte ma ešte raz. Som nasratý z toho, čo sa stalo v záchrancovom tendri. A budem sa o tom rozprávať. Nie som predseda Hlasu. Ja nie som ani Pellegrini, ktorý sa strká do zdravotníctva a stará sa o to, a ktorý tam má dlhé prsty*“ (V politike 2025b, online, boldom vyznačil L. Š.). V tomto prípade je z príznakového charakteru zaujímavý výrok „*som nasratý*“ patriaci k expresívnym lexikálnym štylémam z mikroparadigmy vulgarizmov (o expresívnych lexikálnych štylémach pozri Findra 2004, s. 24 – 34). Expresívnym inherentným, síce spisovným, slovom je slovo *úškrnky*. V inherentnej, tentokrát už však zo štandardnej (hovorovej) podoby jazyka tu vystupuje sloveso *strká sa*, čo je odvodené od „*strkať do niečoho nos*“ alebo „*strkať sa do všetkého*“. Príznakovo tu vystupuje aj frazeologický výraz „*mať dlhé prsty*“.

V porovnaní s výskumom T. Rončákovej (2022, 2023, 2025), ktorá analyzovala písané texty liberálnych a konzervatívnych médií v otázke tzv. kultúrnej vojny, možno vnímať isté podobnosti vo využívaní naratívov (naratívne línie) jednotlivých politických perspektív. T. Rončáková (2025b, s. 260 – 261) hovorí o 7 naratívnych líniách konzervatívno-liberálnej komunikácie: *radikalizmus, marxizmus/fašizmus, revolúcia, progresivizmus, náboženstvo, morálka, hlúposť*. Mnohé z využitých expresívnych jednotiek, ktoré som analyzoval v tomto príspevku zapadajú do naratívnych línií vyčlenených T. Rončákovou. Napríklad rovnaká lexikálna jednotka *úchylný* z naratívnej oblasti

⁵ Spomeňme si na výrok J. Findru a M. Horvátha „vo verejnom oficiálnom prostredí, v služnej spoločnosti, kde treba dodržať zásady spoločenskej vhodnosti vyjadrovania (spoločenskú normu), ich (expresívne výrazy, pozn. L. Š.) totiž nemožno používať“ (Findra 2013, s. 104) a „v konečnom dôsledku je až na adresátovi, či zhodnotí použitý expresívny výraz (...) ako vhodný, resp. funkčný alebo nevhodný a defektný“ (Horváth 2016, s. 103).

morálky, ktorú zaznamenáva Rončáková na strane konzervatívnych médií smerom k liberálne orientovaným stranám. Použitie termínu 72 pohlaví by sme mohli zaradiť do naratívnej oblasti progresivizmus, do tejto línie je možné začleniť aj výraz *grindylácky*. Slovo *iredentistický* patrí do oblasti radikalizmu. Spomínané výrazy, vzhľadom na vzorku, by sa dali pričleniť do konzervatívneho slovníka.

Záver

Na základe výskumnej vzorky možno konštatovať, že príznakové jazykové expresívne prostriedky sú výrazne prítomné v politických diskusiách a pohybujú sa ako na formálnom, tak aj neformálnom verbálnom správaní politických reprezentantov. Expresívnosť som zaznamenal v celej skúmanej vzorke, a to u všetkých diskutujúcich politikov vrátane moderátora⁶. Nerasú expresívne výrazy používané v snahe vyjadriť svoj negatívny (príp. pozitívny) postoj k určitému riešenému problému alebo vyjadriť negatívny postoj k svojmu diskutujúcemu protihráčovi. Ako sme v ukážkach mohli vidieť, tak pri využívaní príznakového jazyka politickí reprezentanti zaciľujú na diskutujúcu protistranu a danú politickú stranu (ktorú protistrana reprezentuje) v snahe ju pred verejnosťou dehonestovať, a tak pôsobiť na verejnú mienku. V prípade tejto štúdie som poukazoval aj kultúrnu vojnu namierenú negatívne na stranu *Progresívneho Slovenska*, avšak neznamená to, že by členovia tejto strany nereagovali podobným spôsobom na svoju protistranu.⁷

Literatúra

- BUZÁSSYOVÁ, K. a kol. 2006. *Slovník súčasného slovenského jazyka* A – G. Bratislava: Veda. [online]. [cit. 2026-02-01]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk>.
- BOZDĚCHOVÁ, I. 2003. K jazykovej úrovni současných televizních debat. In: Světla Čmejrková – Jana Hoffmannová (eds.). *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, s. 157 – 173.

⁶ U moderátora išlo o výnimočné prípady, zväčša používal expresívnu formu viazucu sa na frazeologické jednotky.

⁷ Výber ukážok bol podmienený ich príznakovou naplnenosťou. V prípade politických reprezentantov z *Progresívneho Slovenska* neboli tak silné, ako u diskutujúcich protistranách. Avšak aj politickí členovia *Progresívneho Slovenska*, ktorí boli súčasťou vzorky tejto štúdie využívali príznakové expresívne lexikálne jednotky (napr. M. Šimečka – *na uterák*, *papalášizmus*, *kšeft*; T. Stohlová – *babráctvo*, Z. Mesterová – *systematicky kašlať / vykašlať sa* [adherentná expresivita], *diletantský prístup* a pod.) a rovnako sa podieľajú na kultúrnej vojne.

- Dictionary Cambridge*. [online]. [cit 2026-02-10]. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/>.
- FINDRA, J. 2004. *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta.
- FINDRA, J. 2013. *Jazyková komunikácia a kultúra vyjadrovania*. Martin: Osveta.
- HORVÁTH, M. 2016. *Štylistika súčasného slovenského jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- KRALČÁK, L. 2008. K aktuálnej stratifikácii slovenského národného jazyka a jej dynamike. In: Sibyla Mislovičová (ed.). *Jazyk a jazykoveda v pohybe*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, s. 278 – 287.
- MISTRÍK, J. 1965. Expresívnosť syntaktických konštrukcií v kontexte. In: *Jazykovedné štúdie VIII. Spisovný jazyk – Štylistika*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, s. 85 – 109.
- PIAČEK, J. – KRAVČÍK, M. (eds.). 1999. *Otvorená filozofická encyklopédia*. [online]. [cit. 2026-02-07]. Dostupné na: <https://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fil/fil.html>
- RONČÁKOVÁ, T. 2022. Expresívny slovník liberálov a konzervatívcov: kto z koho? In: *Nové horionty*. Roč. 16, č. 1, s. 55 – 59.
- RONČÁKOVÁ, T. – KAŠČÁKOVÁ, S. 2023. Ako sa navzájom častujú konzervatívci a liberáli. Expresívne výrazy v mediálnych textoch. In: *Kultura – Media – Teologia*. Roč. 56, s. 87 – 112. <https://doi.org/10.21697/kmt.2023.56.06>
- RONČÁKOVÁ, T. 2025a. Slovenský polarizovaný diskurz: expresívne náboženské prvky v jazyku konzervatívnych a liberálnych médií. In: Pavol Hrabovecký (ed.). *Religiozita na Slovensku*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo KU, s. 177 – 210.
- RONČÁKOVÁ, T. 2025b. Expresívna lexika konzervatívnej a liberálnej tlače: podobné slová, podobné témy, podobné vzorce. In: Pavol Odaloš,– Gabriel Rožai (eds.). *Centrum a periféria v jazykovej komunikácii*. Banská Bystrica: Belianum, s. 256 – 266.
- RONČÁKOVÁ, T. 2025c. Nálepkovanie konzervatívcov v liberálnych médiách a naopak. In: Lukáš Švajlenin – Terézia Rončáková (eds.). *(De)polarizácia na Slovensku I*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo KU, s. 129 – 149.
- ŠVAJELNIN, L. 2025. Expresívne výrazy a emocionálnosť v prejave slovenských politikov. In: Lukáš Švajlenin – Terézia Rončáková (eds.). *(De)polarizácia na Slovensku I*. Ružomberok: Verbum – vydavateľstvo KU, s. 186 – 196.

- V politike. 2024. [online]. [cit 2023-12-1]. Dostupné z <https://www.ta3.com/v-politike>.
- V politike. 2025a. *Žilinka žiada zmeny pre mladé krádeže / Položia nás emisné povolenky? / Hazard, haciendy a 2 roky vlády* [online.]. [cit. 2026-30-01]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/relacia/1018521/zilinka-ziada-zmeny-pre-male-kradeze-polozia-nas-emisne-povolenky-hazard-haciendy-a-2-roky-vlady>.
- V politike. 2025b. *Huliakove vyhrážky kvôli hazardu / Krádeže, tender, koaličná rada / Ako má vyzerat spolupráca KDH-liberáli*. [online.]. [cit. 2026-30-01]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/relacia/1019579/huliakove-vyhrazky-kvoli-hazardu-kradeze-tender-koalicna-rada-ako-ma-vyzerat-spolupraca-kdh-liberali>.
- V politike. 2025c. *Kmec v demisii, Eštok v exekúcii / Slovensko raj daňových podvodov? / Lajčák vysvetľuje maily s Epsteinom / Krieda, november, čoplánuje opozícia?* [online.]. [cit. 2026-30-01]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/relacia/1020551/kmec-v-demisii-estok-v-exekucii-slovensko-raj-danovych-podvodov-lajcak-vysvetluje-maily-s-epsteinom-krieda-november-co-planuje-opozicia>.
- V politike. 2025d. *PS hodilo Benešovými dekrétmi rozbušku / Nepohodlný úrad, expresná rýchlosť / Budeme uznávať homosexuálne náboženstvá?* [online.]. [cit. 2026-30-01]. Dostupné na: <https://www.ta3.com/relacia/1022709/ps-hodilo-benesovymi-dekretmi-rozbusku-nepohodlny-urad-expresna-rychlost-danko-estok-ani-huliak-nepochodili-budeme-uznavat-homosexualne-manzelstva-vycisti-taraba-babisovi-istrochem>.
- VLÁČIK, J. Role. In: Zdeněk E. Nešpor (ed.). *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit 2026-02-05]. Sociologický ústav AV ČR, v. v. l. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Role>.

Mgr. Lukáš Švajlenin, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry
Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok

lukas.svajlenin@ku.sk

Príspevok vznikol ako výstup grantového projektu VEGA č. 1/0510/24 „Kultúrna vojna v médiách a v jazyku“.